

KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ DEVLETİ'NİN COĞRAFI ÖZELLİKLERİ

Zeki KODAY*

A- GİRİŞ

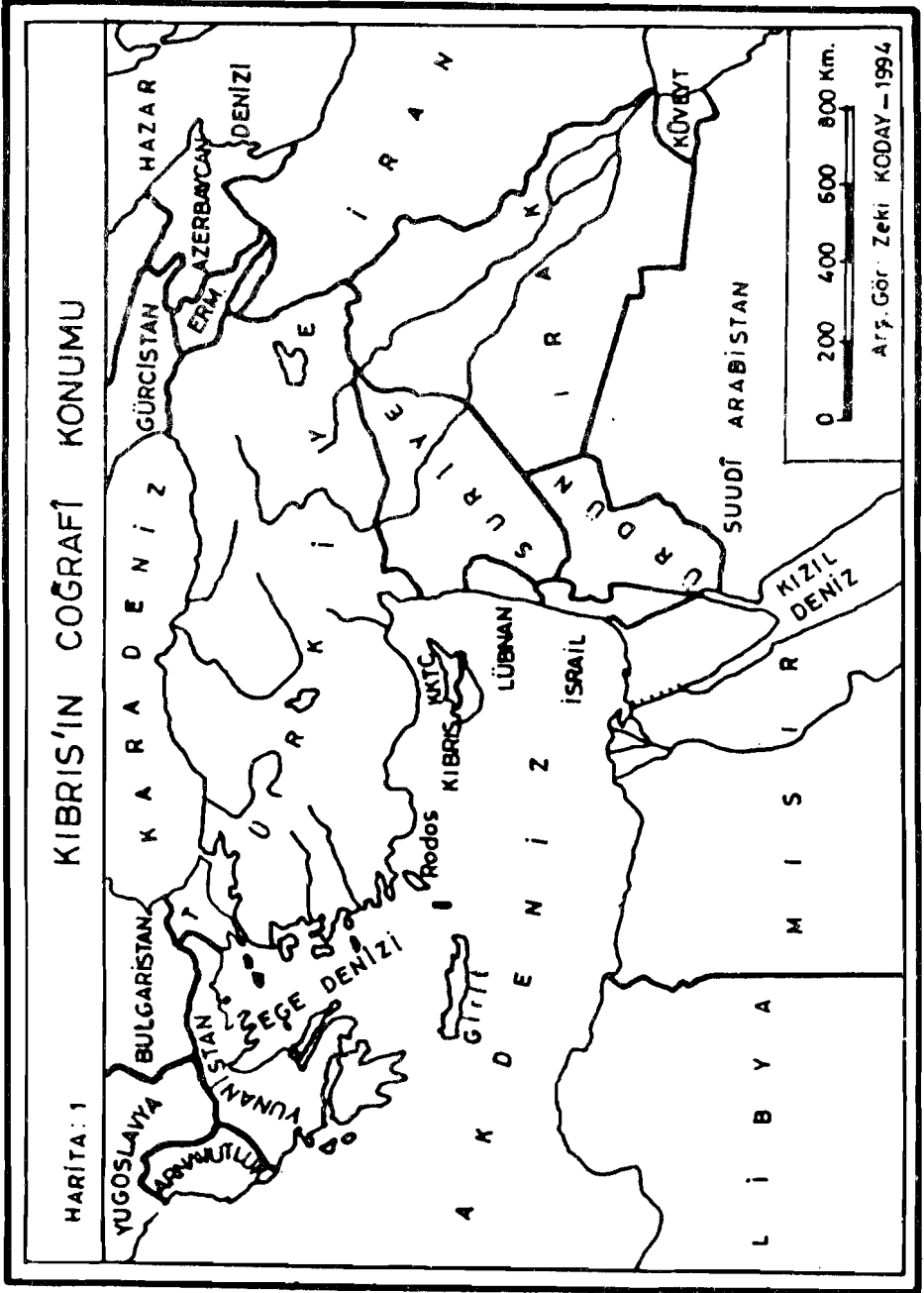
Doğu Akdeniz havzasında yer alan Kıbrıs, Sicilya (25710 km²) ve Sardinya'dan (24090 km²) sonra Akdeniz'in üçüncü büyük adasıdır (9251 km²). Birtakım girinti ve çıkıntıları ihtiva eden 782 km. uzunluğundaki sahilleri ile kendisine has bir şekle sahip olan ada, şehadet parmağı Türkiye'nin İskenderun körfezini gösteren bir ele benzetilebilir¹. Kıbrıs adası ismini Lâtince de bakır anlamına gelen bir kelimedenden almıştır ve ada zengin bakır madeni yataklarına sahiptir². 9251 km² lik bir alana sahip olan adada 1990 yılı itibarı ile 1 milyondan fazla insan (300000 kadarı Türk) yaşamakta idi. Kıbrıs adası çevresindeki ülkelerden Türkiye'ye 70 km., Suriye'ye 110 km., Mısır'a 370 km., Yunanistan'a (Girit adasına) 550 km uzaklıkta bulunmaktadır (Harita 1). Buradan da anlaşılacağı üzere, Kıbrıs'ın en yakın olduğu ülke Türkiye'dir. Havanın açık ve nisbi nem oranının az olduğu günler, Kıbrıs'tan Türkiye kıyıları rahatlıkla görülebilmektedir ki, biz de bu duruma birkaç defa şahit olduk.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni güney kesimden ayıran sınır kabaca doğu-batı doğrultusunda uzanmaktadır. Doğuda Gazimağusa'nın bir mahallesi olan Yukarı Derinya'nın güneyinden başlayan sınır, Güvercinlik köyüne kadar kuzeybatı doğrultusunda

* Atatürk Üniversitesi Fen-Ed. Fakültesi Coğrafya Böl. Araştırma Görevlisi.

¹Gürsoy, C.R.: "Kıbrıs Müşahedeleri". Ankara Üniv. Dil ve Tarih Coğ. Fakültesi Dergisi Cilt: xx, Sayı: 3-4, Ankara, 1962. s. 167.

²Darkot, B.: İslâm Ansiklopedisi Kıbrıs Maddesi.

uzanır. Güvercinlik köyünden itibaren önce güneye sonra batıya yönelen sınır küçük tepelik ve düzlük alanları takip ederek Çayönü, Düzce, Beyarmudu, Kırıkkale ve Akıncılar köylerinin güneyinden geçerek Rum tarafına büyük bir girinti yapar. Böylece Mesarya Ovası'nın tamamı Kuzey Kıbrıs'ta kalır. Kuzey Kıbrıs'ın en güneye sokulmuş bulunan Akıncılar köyünden itibaren kuzeybatıya yönelen sınır Lefkoşa'ya ulaşır. Lefkoşa şehir merkezinin ortasından doğu-batı doğrultusundaki asfalt bir yolla ayrılan sınır Lefkoşa şehrini ikiye böler. Lefkoşa ile Güzelyurt'a bağlı Zümrütköy arasında küçük girinti ve çıkıntı yapan sınır burada kabaca doğu-batı doğrultusunda uzanış gösterir. Yukarı Bostancı köyünden itibaren güneybatıya yönelen sınır Taşpınar, Taşköy, Madenliköy, Bağlıköy, Şirinköy, Yukarı Yeşilirmak ve Süleymaniye köylerinin güneyinde yer alan Karlı Dağın (Troδος) 250-300 metrelik yamaçlarından geçerek, batıda Günebakan köyünde denize ulaşır. Ayrıca Günebakan köyünün batısında yer alan ve Türk tarafı ile karadan bağlantısı bulunmayan Erenköy de Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti toprağıdır. Erenköy 1964'deki şiddetli Rum saldırılarına Kıbrıs Türk'ünün kahramanca karşı koymasıyla ve bu çarpışmalar sırasında bir Rum savaş gemisini batırdıktan sonra pilot yüzbaşı Cengiz TOPEL'in burada şehit düşmesiyle tanınır.

1974 yılında çizilen bu sınırlar içerisinde kalan, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin yüzölçümü 3355 km² dir.

Çizilmiş olan bu sınırla Kıbrıs'ın tahıl ambarı durumundaki Mesarya Ovası'nın tamamı, Kıbrıs'ın meşhur narenciye bahçelerinin bulunduğu Güzelyurt bölgesi, turistik otel ve plajların büyük bir kısmı Türk kesiminde kalmıştır.

Rum tarafında ise; adanın yarısından fazla bir alan kaplayan Karlı Dağ (Troδος), bu dağın kuzey yamaçlarında bulunan bakır

madeni yatakları, birçok dere ve çayların yer aldığı su kaynakları bulunmaktadır. Ancak Bakır izabe fabrikası Kuzey Kıbrıs'ta kalmıştır.

Yeryüzü şekilleri bakımından Türkiye'nin Akdeniz Bölgesi'ne büyük benzerlikler göstermektedir. Beşerî ve iktisadî coğrafya özellikleri bakımından da bütün adalar ve memleketler doğrudan veya dolaylı olarak çevresinin az veya çok "coğrafî tesiri" altında bulunur. Bu etki ziraî faaliyetlerde, yeme, içme, ve giyimde el sanatlarında, şiir ve folklorda kendini gösterir³. Kıbrıs'ın, coğrafî konumu nedeniyle Anadolu'ya yakın olması, tarih boyunca Anadolu kültürü ile yoğrulmuş bir ada olduğunu göstermektedir.

Gerçekten de, yapılan kazılardaki buluntulara göre, Kıbrıs'ta ilk insan izlerine Neolitik'te rastlanmıştır. Raymond Fmon'a göre bu ilk insanlar Kıbrıs'a Anadolu'dan gelmişlerdir. Çünkü Antakya'nın güneyinde çıkarılan Neolitik devri seramikler ve çeşitli aletler ile Kıbrıs Neolitik seramikleri ve aletlerinin büyük benzerlikler gösterdiği tesbit edilmiştir⁴. Bunun yanında Kıbrıs'ta bulunan işlenmiş obsidiyenin Anadolu'dan getirildiği belirlenmiştir.

B- FİZİKİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ

Kıbrıs adasının yeryüzü şekillerini sistem olarak bağlı olduğu Güney Anadolu'nun yeryüzü şekilleriyle ilişki kurarak anlatmak mümkündür⁵. Gerçekten memleketimizi güneyden yaylar halinde

³Alagöz, C.A.: "Milletlerarası Birinci Kıbrıs Tetkikleri Kongresi" (Türk Heyeti Tebliğleri). Türk Kültürünü Araştırma Ens. Yay: 36, Seri. I Sayı: A2 Ayrı basım, Ankara, 1971, s. 19.

⁴Tarkan, T.: KIBRIS (Genel Çizgileriyle) Atatürk Üniv. Yay. No: 417, Edebiyat Fakültesi Yay. No: 77. Ders Kitapları Serisi No: 4, Ankara, 1975, s. 43.

⁵Alagöz, C.A.: "Coğrafya Gözüyle Kıbrıs", Ankara Üniv. Türk Coğ. Der. Yıl XIV-XV, Sayı: 18-19 dan ayrı baskı İstanbul, 1959, s. 2.

çeviren Toros Dağları'nın bir kısmı Dış Toroslardır. İşte Kıbrıs bu Dış Torosların bir halkasıdır (Harita 2).

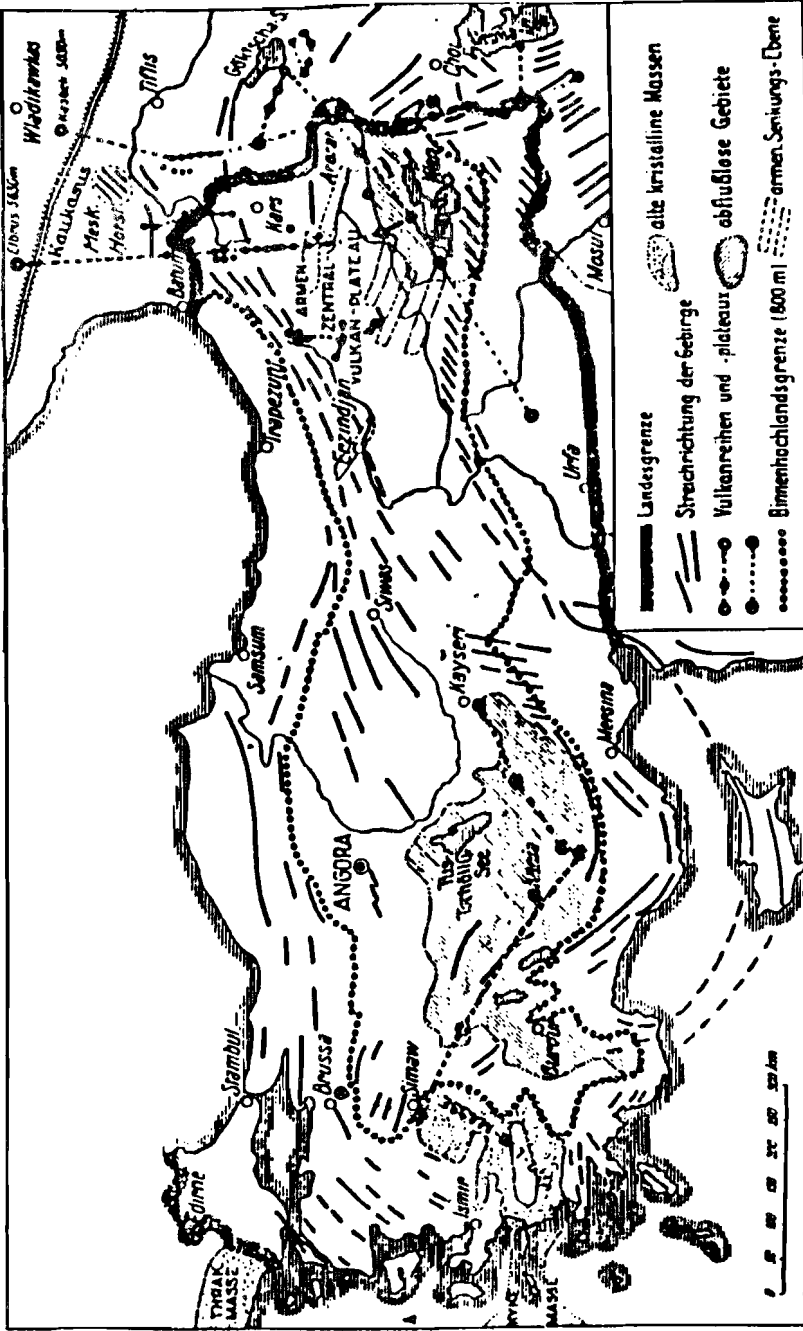
Yeryüzü şekilleri bakımından Kıbrıs, genel olarak kuzeyde Beşparmak Dağları, güneydeki Karlı Dağ (Trodos Dağı) ve bunlar arasında Gazi Mağusa körfezine doğru uzanış gösteren Mesarya Ovası (Orta Çukurluk) olmak üzere başlıca üç üniteden oluşmaktadır (Harita 3).

Bazı araştırmacılar tarafından, "Beşparmak Dağı" bu dağın sadece orta kısmındaki yüksek kaya kütlelerinin bir elin parmaklarını andıran kısmına verilmiştir. Bu dağın batısındaki kısmına Girne Dağı, Doğusundaki kısmına ise Kantara Dağı adı verilmiştir. Kıbrıs Türk halkı bu dağlık kütlelerin tamamına "Beşparmak Dağları" demektedir. Anadolu'daki Toros Dağları'na paralel bir uzanış gösteren ve Toroslar gibi Alp kıvrım sistemiyle oluşmuş bu dağlar bir silsile, oluşturduğundan bu dağlara Beşparmak Dağları demenin yerinde olacağı kanaatindeyiz.

Beşparmak Dağları 150 km. uzunluğunda 15 km. genişliğinde olup, bu dağın batı kısmında yer alan en yüksek noktası 1019 metredir. Dağın kuzey yamaçları ormanlarla, güney yamaçları ise zeytin ve keçiboynuzu (harnup) bahçeleri ile kaplanmıştır.

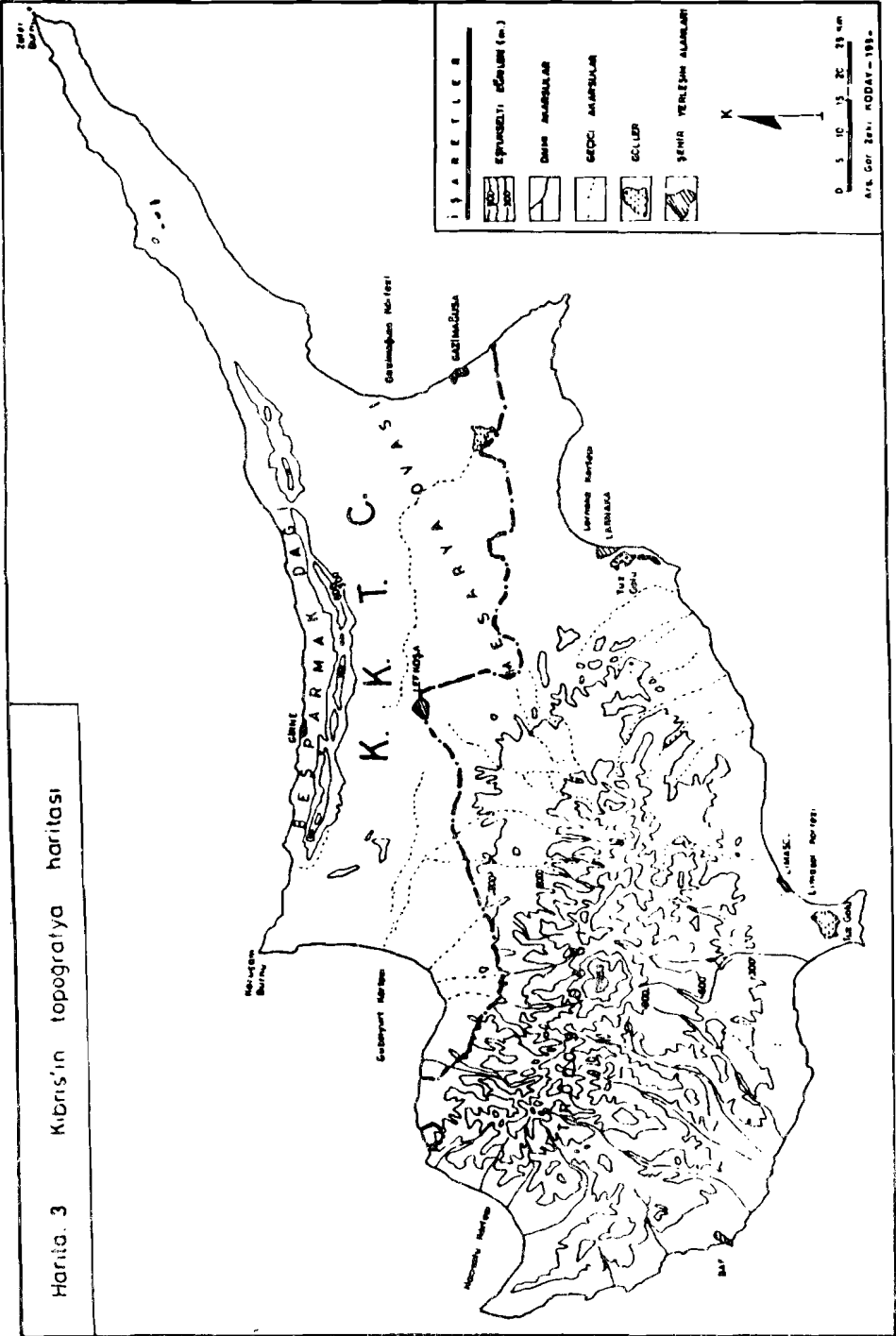
Karlı Dağ (Trodos Dağı) masifi adanın güneyinde çok geniş bir alan kaplamış ve akarsuların açtığı vadiler tarafından parçalanmıştır. Bu dağın en yüksek noktasını 1953 metre ile Olimpos Tepesi oluşturmaktadır. Adanın yarından fazlasını kaplayan Karlı Dağın yüksek kısımlarına her kış kar yağmaktadır.

Beşparmak Dağları ile Karlı Dağ arasında yer alan Mesarya Ovası (Orta çukurluk), Lefkoşa ile Gazimağusa arasında 85 km. kadar bir uzunluğa sahiptir. Batıdan doğuya doğru gidildikçe bir yelpaze gibi

Harita: 2 Kibris'in tektonik bakımından Türkiye'deki dış Torosların bir devamı olduğunu gösteren harita (Blanchard R. 1929'dan alınmıştır).

Harita. 3 Kıbrıs'ın topografya haritası

açılan ova, Beyarmudu-İskele köyleri arasında 40-45 km.lik bir genişliğe sahiptir.Tamamı Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti sınırları içerisinde bulunan ova, bu ülkenin tahıl ambarını oluşturmaktadır.

Ovada 1974 yılına kadar sulamalı tarım yapılıyordu ve patates, biber, patlıcan, domates gibi sebzeler yetiştirilmekteydi. Ancak bu tarihten sonra kaynağını Karlı Dağ'dan alan Kanlı dere ve Ovgos derelerinin suları Rumlar tarafından kesilmesi sonucu kuru tarım yapılmakta, arpa, buğday gibi tahıllar yetiştirilmektedir.

İklim özellikleri bakımından Akdeniz iklimine sahiptir. Ancak Kıbrıs'ın yeryüzü şekilleri adada bazı yerel farklılıkları ortaya çıkarmıştır. Örneğin kuzeydeki Beşparmak Dağları kuzey ve kuzeybatı rüzgârlarının Mesarya ovasına geçmesini engellemekte, böylece bu dağın kuzey yamaçları güneye göre daha fazla yağış almaktadır. Bu durumu bitki örtüsü üzerinde de bâriz olarak görmek mümkündür. Beşparmak Dağları'nın zirvesinde yer alan St. Hilarion ve Kantara kalelerine çıkıldığı zaman bu dağın kuzey yamaçlarının gür ormanlarla, güney yamaçlarının ise cılız çalılıklarla kaplı olduğu görülür. Adanın güneyindeki Karlı Dağ'da da buna benzer bir durum görülmektedir. Batı ve kuzeybatıdan gelen nemli hava kütleleri bu dağın yüksek kısımlarına 1000-1250 mm. yağış bırakmaktadır. Dolayısıyla bu dağda çok sayıda kaynak ve dere mevcuttur.

Kıbrıs'ta yıllık ortalama sıcaklık 20 °C civarındadır. Aylık ortalama sıcaklıklar kış mevsimini karakterize eden Ocak ayında 14 °C, yaz mevsimini karakterize eden Temmuz ayında ise, 29 °C dir. Kıbrıs'ta genel olarak ortalama sıcaklıklar Kasım-Nisan ayları arasındaki dönemde 10-20 °C arasında bulunmakta, Mayıs-Ekim ayları arasındaki dönemde de 20 °C'nin üzerinde bulunmaktadır. Ortalama sıcaklıkların 10 °C'nin altında olduğu dönemi kış, 10-20 °C arasında

olan dönemi bahar, 20 °C nin üzerinde olan dönemi yaz olarak adlandırdığımızda⁶; Kıbrıs'ta kış mevsiminin olmadığı, sadece yılın altı ayında yaz, altı ayında da bahar mevsimi görülmektedir.

Kıbrıs'ta kış mevsiminin olmayışı; meskenlerin planlarında çok sayıda pencereye yer verilmesine, evlerin sıcak su ihtiyacının hemen her evin üzerinde bulunan güneş enerjili ısıtıcılarla temin edilmesine, tarlaların Kasım ayı sonlarına doğru ekilip, Nisan ayı ortalarından itibaren hasat edilmesine, koyunların yünlerinin iki defa kırılmasına imkân sağlamıştır.

Ortalama deniz suyu sıcaklığının en düşük olduğu Ocak ayında, 16 °C olması, özellikle Kuzey Avrupa ülkelerinden gelen turistlerin Ocak ayında dahi denize girmelerine imkân vermektedir.

Tipik bir Akdeniz iklim özelliği gösteren Kıbrıs'ta, yazlar sıcak ve kurak, kışlar ılık ve yağışlıdır. Yıllık ortalama yağış Girne'de 494 mm iken, Lefkoşa'da 397 mm. dir. Aralık, Ocak ve Şubat ayları en yağışlı aylar olup, toplam yağışın % 73'ü bu aylara isabet etmektedir. Haziran, Temmuz ve Ağustos ayları en kurak ayları oluşturmakta olup, bazan bu aylarda 1 mm. dahi yağış düşmemektedir.

Bitki örtü bakımından Akdeniz ikliminin tesirinde gelişmiş zengin bir Akdeniz florası görülür. Kıbrıs'ın bitki örtüsü Türkiye'nin Akdeniz bölgesindeki Toros dağlarının güney yamaçlarındaki bitki topluluğuna büyük bir benzerlik göstermektedir⁷.

Beşparmak Dağları'nın kuzeye bakan yamaçları ile Karlı Dağın batı ve kuzeybatıya bakan yamaçları nemcil ağaçların oluşturduğu ormanlarla kaplıdır. Beşparmak Dağları'nın güney yamaçları ile Karlı

⁶Özçağlar, A.: "Kazova'nın İklim Özellikleri" Ankara Üniv. Dil ve Tarih Coğrafya Fak. Dergisi, Yay No: 365, Cilt: XXXV, Sayı: 1, Ankara, 1991, s. 226.

⁷TARKAN, T.: KIBRIS (Genel Çizgileriyle). Ankara 1975, s. 6.

Dağın aşağı seviyelerindeki 300-800 metre arasındaki yamaçlar meşe, kızılçam, göknar gibi ağaçların oluşturduğu kurakçıl ormanlardan ibarettir. Gerçekten de, Beşparmak Dağlarının zirvesinde 900-1000 m. de yer alan Kantara kalesi ve St. Hilarion kalesine çıktığımızda, bu dağın kuzey yamaçlarının yem yeşil ormanlarla kaplı, güney yamaçlarının küçük ağaçcik ve çalılıklarla kaplı olduğunu tesbit ettik. Öyle ki bu dağın su bölümü çizgisinden 100 metre gibi çok kısa bir mesafede kuzeye veya güneye gidildiğinde bitki örtüsündeki değişiklik bariz olarak görülmektedir.

Mesarya Ovası ile kuru orman alanı arasında maki ve çalılıklar hâkimdir. Maki ve çalılıkların en fazla yayılış gösterdiği yer, Beşparmak Dağları'nın uzantısı olan ve engebeli bir topoğrafyaya sahip olan Karpaz yarım adasıdır. Karpaz yarımadasının bir başka özelliğide sayıları 250-300'ü bulan yabancı eşeklerin buradaki çalılıkların içerisinde barınmasıdır. Bu eşekler oldukça iri yapılı olup, büyüklükleri at kadardır. Yabanî eşekler, çevredeki tarım alanlarına zarar verdiklerinden, yöredeki çiftçiler tarlalarının etrafını korkuluklarla çevirmek zorunda kalmışlardır.

Step formasyonu daha ziyade Mesarya ovası ile Larnaka ve Limasol kesimindeki düzlükler ile Gazimağusa'ya bağlı İskele ve Kalecik köyleri arasında yayılış göstermektedir. Bu bitki topluluğu Aralık-Nisan arasındaki devrede yeşermekte, Mayıs ayından itibaren yağışların azalması ve ortalama sıcaklıkların 20 °C'nin üzerine çıkmasıyla tamamen kurumaktadır.

Kıbrıs adasında akarsu ve kaynaklar daha çok Karlı Dağ'da (Trodos) bulunmaktadır. Kıbrıs'ın en büyük akarsuyu kaynağını Karlı Dağ'ın kuzey yamaçlarından alan ve rahmetli Tarkan'ın Omorfo

(Güzelyurt) ırmakları olarak adlandırdığı akarsulardır⁸. Bu ırmaklar 1974 yılından önce Güzelyurt'daki narenciye bahçelerini sulamaktaydı. 1974 Barış Harekâtından sonra Rum tarafının Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetine giden su kaynaklarını kesmesi, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde su sıkıntısına sebep olmuştur. Rum tarafı Karlı Dağ'dan Güzelyurt bölgesine akan ırmak ve derelerin önüne set çekip, bu suları Güney Kıbrıs'ta denize akıtmaktadır. Bunun sonucunda Güzelyurt'ta binlerce dönüm narenciye bahçesi'nin kurumasına ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin içme suyu sıkıntısı çekmesine sebep olmuştur. Ne acı bir gerçektir ki insanın hayatta varlığını sürdürebilmesi için temel ihtiyaçlarından biri olan su kaynaklarını keserek insanlık suçu işleyen Rumlara dünya seyirci kalmaktadır!...

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde daimî akarsu bulunmamaktadır. Sadece Girne Dağı olarak adlandırılan Beşparmak Dağları'nın batı kısmında Lapta kasabası ve Pınarbaşı köyünde ancak bu yerleşmelerin içme suyu ihtiyacını karşılayabilen iki tane kaynak suyu vardır. Adanın Türk tarafı su ihtiyacını kuyu suları ile sağlamak zorunda kalmışlardır. Beşparmak Dağları'nın güney yamaçlarında Değirmenlik köyünde çıkan kaynak suyu Lefkoşa şehrinin Türk ve Rum tarafının içme suyu ihtiyacını karşılamaktaydı. Tunçdilek'in belirtmiş olduğu⁹, Türk tarafının suyu boldur ve bir kısım sular boşa akmaktadır diye, belirttiği su, Değirmenlik köyündeki kaynak suyudur. Ancak bu kaynak suyu hemen yakın çevresinde taşocağı işletilmesi ve dinamit atılması sonucu kaybolmuştur.

⁸Tarkan, T.: KIBRIS (Genel Çizgileriyle) Ankara, 1975, s. 7.

⁹Tunçdilek, N.: "Kıbrıs Adası'nın Türk Federe Devleti Bölümünde Fiziki Ortam ve Potansiyeli." İstanbul Üniv. Coğ. Ens. Dergisi. Sayı: 23, İstanbul, 1980, s. 181-197.

Türkiye'nin desteği ile Güzelyurt bölgesinde sondajlar vurularak büyük kuyular açılmış, elde edilen tatlı sular Lefkoşa ve Gazimağusa'nın içme suyu ihtiyacını karşılamak üzere borularla bu şehirlere taşınmıştır. Yine Türkiye tarafından Beşparmak Dağları'nın kuzey ve güney yamaçlarındaki büyükçe vadilerin önüne setler çekilerek göletler inşa edilmiştir. Bu sayede hem göletin çevresindeki ziraat alanları sulanmakta hem de azalan yeraltı suyu taban seviyesi yükseltilmeğe çalışılmaktadır. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ne güneyden gelen derelerin sularını Rum tarafının kesmesi sonucu yeraltı suyundan daha fazla yararlanma mecburiyeti ortaya çıkmıştır. Bu nedenle çok sayıda kuyu açılmış, ancak her geçen gün yeraltı suyu taban seviyesinin azaldığı kuyuların kurduğu ve sularının içilemeyecek kadar tuzlandığı görülmüştür. Buna yakinen bildiğimiz Gazimağusa'nın güneybatısında yer alan Güvercinlik köyünü örnek verebiliriz. Bu köyde, Kıbrıs Türk Sular Dairesine kayıtlı 190 kuyu vardır. 1994 yılı itibariyle bu kuyulardan ancak 40 tanesinde su bulunmaktadır ve 40 kuyudan sadece beş altı tanesinin suyu az tuzlu olup, köylüler alışmış oldukları için içebilmektedirler.

Toprak özellikleri bakımından Kıbrıs ilk çağlardan beri topraklarının bereketli olması ile tanınır. Bugün hâlâ bu özelliğini muhafaza etmektedir. Dağlık alanlarda yapılan taraçalar sayesinde hem toprak erozyonu azaltılmış hem de en kırıç, verimsiz gibi görünen dağ yamaçlarında zeytin ve keçiboynuzu bahçeleri oluşturulmuştur.

Dağlık sahalarda daha çok "Terra Rossa" toprakları, dağın aşağı etek kısımları ve ovaya açılan vadi ağızlarında alüviyal ve koltüviyal topraklar yayılış göstermektedir. Kıbrıs'ın batısında üzerinde Güzelyurt kasabasının da kurulmuş olduğu alüviyal topraklar, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin en önemli narenciye üretim bölgesini oluşturmaktadır.

Mesarya ovasındaki topraklar genellikle turba karakterinde olup, organik madde bakımından zengindir. Ancak bu topraklar bataklık karakterinde bir ortam içinde geliştiklerinden genellikle tuzlu topraklardır. Mesarya Ovasının muhtelif yerlerinde sadece Ökalyptüs ağaçlarını görmek mümkündür. Bu ağaçlar adanın aslı bitkisi olmayıp, Mesarya Ovasındaki bataklıkları kurutmak için, İngilizler tarafından Avustralya'dan getirilmiştir. Mesarya Ovası'nın tamamının sulanması için sulama kanalları açılmış, ovadaki tarlalarda sağanak haldeki yağışlarla biriken suyun kanallara verilmesi için gerekli drenaj sağlanmıştır. Ovayı sulayan ve kaynaklarını Karlı Dağ'dan alan Kanlı dere ve Ovgos derelerinin sularının Rumlar tarafından kesilmesi sonucu ovada artık kuru tarım yapılabilmektedir. Mesarya Ovası Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin en önemli tahıl tarımı bölgesidir.

BEŞERİ VE İKTİSADİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ

Kıbrıs'ta yerleşme tarihinin yapılan arkeolojik kazılara göre Neolitik devri sonlarına kadar uzandığı tesbit edilmiştir. Adadaki ilk yerleşme yeri adanın güney kısmındaki Khirokita köyü yakınlarındadır¹⁰.

Kıbrıs'ın iktisadî ve siyasî münasebetleri ilk önce Hititlerle başlamış, daha sonra sırasıyla Mısırlılar (M.Ö 1500) Asurlular (M.Ö 715), Mısırlılar, İranlılar, Makedonyalılar (M.Ö 333) ve M.Ö 59 yılında da Romalıların eline geçmiştir. Milattan sonra VII. yüzyılın ortalarına doğru adaya Arap seferleri başlamış fakat bu mücadelelerde adadaki hıristiyanların da yardımıyla X. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Bizans üstünlük sağlamıştır. XII. yüzyıldaki Haçlı seferlerinde

¹⁰Tarkan, T.: KIBRIS (Genel Çizgileriyle). Ankara, 1975, s. 43.

Arslan Yürekli Rişar I.'in eline geçmiş olan ada, bu asrın sonlarına doğru Lüzinyalılar'ın eline geçmiş ve 300 yıl kadar bunların idaresinde kalmıştır. 1489 yılında Venedikliler adayı ellerine geçirmişlerdir. XV. yüzyılda Akdeniz'de hâkim bir kuvvet olan Osmanlı imparatorluğu adaya 1570 yılında çıkmış ve 1571 yılında adayı tamamen feth etmiştir. 307 yıllık bir Osmanlı hakimiyetinden sonra 1878'de çıkan Osmanlı-Rus harbi sebebiyle Rusların Akdeniz'e rahatça inmesini istemeyen İngilizler, Asya'daki Osmanlı topraklarını muhtemel bir Rus istilâsına karşı korumak vaadinde bulunarak (1878 Berlin antlaşması), Osmanlı padişahının Kıbrıs üzerindeki hükümlanlık hakkını korumak ve Bab-ı Alî-ye senede belirli bir miktar vergi ödemek şartıyla Kıbrıs İngilizler'e kiraya verilmiştir¹¹. Osmanlı imparatorluğu I. Dünya harbinde İngilizler'in karşısında Almanlar'la birlikte harbe girince İngilizler adayı tek taraflı olarak ilhak etmişlerdir (5 Ekim 1914). 1923 Lozan Barış antlaşmasıyla Kıbrıs İngilizlere bırakılmıştır. DOĞANAY'ın da belirttiği gibi¹², Lozan Barış antlaşmasında Türkiye Cumhuriyeti'nin sınırları çizilirken coğrafi kriterler dikkate alınmamıştır. Böylece coğrafi konum itibarı ile en fazla Türkiye'ye yakın olan ve nüfusunun 1/3'ü Türk nüfustan oluşan Kıbrıs, Türkiye sınırları dışında bırakılmış ve adadaki Türk nüfusun temel hak ve özgürlükleri hakkında Lozan antlaşmasına hiçbir madde konulmamıştır.

1959 yılında Türkiye, Yunanistan ve İngiltere arasında Zürih ve Londra'da yapılan bir antlaşma gereğince Kıbrıs'ın müstakil bir devlet haline getirilmesi kararlaştırılmış ve 16 Ağustos 1960'da adada Kıbrıs Cumhuriyeti ilân edilmiştir. Kıbrıs Cumhuriyeti'nin idaresine Türkler

¹¹Serter, V.Z., Kıbrıs Tarihi Lefkoşa, 1976.

¹²Doğanay, H.: Türkiye Beşerî Coğrafyası. Ankara, 1994, s. 90-123.

ve Rumlar beraber iştirak edecekler Bakanlar kurulu ve yasama meclisi memurlarının % 30'u, ordu ve i emniyet kuvvetlerinin % 40'ı Türk olacaktır. Kıbrıs Anayasası Türkiye, Yunanistan ve İngiltere'nin garantisi altında bulunacaktır. Cumhurbaşkanı Rum yardımcısı Türk olacak, Lefkoşa, Mağusa, Larnaka, Limasol ve Baf gibi beş büyük Őehirde belediyeler müstakil olacaktır. Ancak Kıbrıs Cumhuriyeti'nde Türklerin % 30'luk söz sahibi olmalarını içerine sindiremeyen Rumlar 21 Aralık 1963'te adayı tamamen ellerine geçirebilmek için Türklerle karşı toplu saldırılar başlattılar. Türkler böylece idarenin dışında bırakıldı ve 1963'de Kıbrıs Cumhuriyeti Türkler için fiilen sona erdi. Bundan sonra 1974 yılına gelinceye kadar geçen 11 yıl boyunca Rumlar Türkler'e baskı uygulayarak ve zaman zaman katlederek Türkler'i adadan ge zorlamaktaydılar. Yunanistan'ın da kışkırtmasıyla Kıbrıs'lı Rumların bir kısmı adanın Yunanistan'a ilhakını (Enosis) istiyorlardı. Ancak din adamı başpiskopos Makaryos adanın Yunanistan'a bağlanmasına karşı çıkmakta adada bağımsız bir Rum cumhuriyetinin kurulmasını istiyordu. Yunanistan bunun üzerine adaya asker çıkartarak 15 Temmuz 1974'te Makaryos'a darbe yaptı ve adayı Yunanistan'a ilhak ettiğini açıkladı. Görünüşte darbe Makaryos'a karşı yapılmış ve Rumlar kendi içinde birbirleriyle mücadele ediyorlardı. Fakat, bir gerçek vardı ki, adadaki Türklerin hakları gasp edilmiş ve tarihte hiçbir zaman Yunanlıların eline geçmeyen ada Yunanistan'a bağlanmıştı. Bunun zerine Türkiye 1960 Zürih ve Londra antlaşmalarından doğan garantörlük haklarını kullanmak üzere İngiltere ile ortak hareket ederek adadaki duruma müdahale etmek istedi. Ancak, İngiltere'nin buna yanaşmaması nedeniyle Türkiye tek taraflı olarak 20 Temmuz 1974'te adadaki duruma müdahale etmiştir. Beşparmak Dağlarının kuzey kısmındaki topraklarda barışı sağlayan Türkiye,

Rumların güney Kıbrıs'ta kalan Türklere işkence etmeleri Mesarya Ovasında bulunan Atlılar, Muratağa, Sandallar köylerinde Türkleri toplu mezarlara diri diri gömmeleri üzerine, 14 Ağustos 1974'te ikinci bir askerî harekâtı gerçekleştirmek zorunda kaldı ve sınırlarını Mehmetçiğin çizdiği üzerinde bugünkü Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin kurulmuş olduğu Kıbrıs'ın kuzey kesimindeki topraklarda barış ve huzur sağlamıştır.

Kuzey kısımda tamamen Türk nüfustan oluşan bölgede 13 Şubat 1975'te Kıbrıs Türk Federe Devleti kuruldu. Kuzeyde Türkler, güneyde Rumlar'dan oluşan bağımsız Federal bir Kıbrıs Cumhuriyeti kurulması için Türk ve Rum tarafları arasında yapılan görüşmeler sonuç vermedi. Çünkü Rumlar adanın tamamına sahip olmak istiyorlar ve Türklerin adada varlığını ve söz sahibi olmasını içlerine sindiremiyorlardı. Rumların uzlaşmaz tutumu karşısında daha fazla beklemenin gereksiz olduğuna inanan Türk tarafı, Kıbrıs Türk'ünün bağrından yetiştirdiği cesur ve büyük devlet adamı Rauf Denktaş'ın önderliğinde Türkiye'nin de desteği ile bağımsızlığını ilân etti ve 15 Kasım 1983'te Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti kuruldu.

Tarih boyunca Kıbrıs'ın nüfusunda sürekli artmalar ve azalmalar olmuştur. Ancak hiçbir zaman sağlıklı nüfus sayımı yapılamamıştır. Tarihin her devrinde adada çeşitli milletlerden oluşan nüfus grupları yaşadığı için, ada nüfusu daima bu gruplardan bazılarının lehine fazla, bazılarının da aleyhine olacak şekilde az gösterilmiştir. Bu durumu göz önünde bulundurarak çeşitli tarihlerde yapılan nüfus sayımlarının bazılarından örnekler vermek istiyoruz. 1571'de Kıbrıs'ı tamamen feth ettikten sonra ilk Osmanlı valisi

Muzaffer Paşa'nın 1572'de yaptırdığı nüfus sayımında adada 120 bin erkek nüfus yaşamaktaydı¹³.

1831'de II. Mahmut'un askerî reformlarla ilgili yaptırdığı nüfus sayımında adada 14983 müslüman Türk 29140 hıristiyan olmak üzere toplam 44594 erkek nüfus yaşadığı tesbit edilmiştir. 1839 yılında Kıbrıs valisi Talat Efendinin tesbitine göre, adada 33000 Türk, 76000 Rum yaşamaktaydı. 1842'de İngiliz konsolosu F. Lilburn'a göre 30000 Türk, 70000'i Rum geri kalanı yabancı (1000 kişi) toplam 101 bin kişi yaşıyordu. 1862'de Viskonsül White'nin raporuna göre 65 bin Türk, 130 bin Rum, 5 bin İngiliz, Çingene, Maronit olmak üzere toplam 200 bin kişi yaşamaktaydı. 1881 yılında yapılan nüfus sayımında adada toplum 186173 kişi yaşamakta idi. Bunun 51632'si Türk, 111883'ü Rum, 22658'i de İngiliz, Ermeni, Çingene ve Maronit'den oluşmakta idi¹⁴. Yukarıdaki nüfus verilerinin genel bir değerlendirmesini yaptığımızda ada nüfusunun % 30'u Türk, % 60'ı Rum, % 10'u da İngiliz, Ermeni, Maronit ve Çingeneler'den oluşmaktaydı.

Osmanlılar'ın adayı 1878'de geçici bir süre İngiliz idaresine bırakmasıyla Türk nüfus sürekli azalmıştır. Nitekim, 1922 yılında toplam nüfus 332459 kişi bunun 51339'u (% 16'sı) Türk, 1960 yılın da ise adanın toplam nüfusu 577615 kişi bunun 104350'si (% 18.5) Türk nüfustan oluşmakta idi. Buradan da açıkça görüldüğü gibi adanın yönetiminin İngilizlerinin eline geçmesiyle (1878), Türkler sürekli taciz edilerek göçe zorlanmış ve bu nedenle de sayıları hızla azalmıştır.

¹³Alagöz, C.A.: "Milletlerarası Birinci Kıbrıs Tetkikleri Kongresi" (Türk Heyeti Tebliğleri). Ankara, 1971, s. 23.

¹⁴Farkan, T.: KIBRIS (Genel Çizgileriyle). Ankara, 1975, s. 7-12.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde 1976, 1980, 1981, 1985, 1990, 1993 yıllarında nüfus sayımları yapılmasına rağmen resmî sonuçlar yayınlanmamıştır. Kuzey Kıbrıs'taki bazı yetkililerle konuştuğumuzda 1993 yılı nüfusunun 300000 kişi kadar olduğu belirtilmiştir. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti vatandaşı olup da, başta İngiltere olmak üzere, Avustralya, Kanada gibi çeşitli ülkelere çalışmak için gitmiş ada dışında yaklaşık 200 bin kişilik nüfus bulunmaktadır.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde idari bölünüş kazalar ve bunlara bağlı köylerden oluşmaktadır. Kazalar Kuzey Lefkoşa, Gazimağusa, Girne ve Güzelyurt'tur. Lefkoşa'nın ortasından geçen "yeşil hat" olarak adlandırılan sınır bir asfalt yolla ayrılmıştır. Bu yolun kuzeyindeki kısım Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin güneydeki kısmı da Rum yönetiminin başkentidir. 196 tane köyün bulunduğu Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde köylerdeki yerleşmeler oldukça sık dokulu meskenlerden ibarettir. Yapı malzemesine göre meskenler, taş, kerpiç ve betonarme meskenler olarak üç tiptedir. Köylerde eski tip meskenlerle, modern meskenleri bir arada görmek mümkündür. Köy meskenleri genelde tek katlıdır. Eski tip meskenlerin çatıları kiremitle kaplı iken, yeni tip meskenlerin üzeri düz beton damlardan oluşmaktadır.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde başlıca geçim kaynaklarını tarım, hayvancılık, ticaret, turizm ve sanayi faaliyetleri oluşturmaktadır. Kıbrıs adasının tarıma elverişli ovaları ve ziraat alanlarının büyük bir kısmı Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin sınırları içerisinde bulunmaktadır. Mesarya Ovası Kıbrıs'ın tahıl ambarı durumunda olup, arpa ve buğday gibi tahıllar yetiştirilmektedir. Arpa, buğdaya göre daha fazla kuraklığa dayandığı için Mesarya Ovasında daha çok arpa tarımı yapılmaktadır. Yağışlı geçen yıllarda hektara 3000-4000 kg ürün

alınırken, kurak geçen yıllarda ise, hiç hasat dahi yapılamamaktadır. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin tahıl üretimi en fazla Mesarya Ovası'ndaki Güvercinlik köyünden sağlanmaktadır. Bu köyde bazı yıllar 7-8 bin ton tahıl üretilmektedir. Karpaz yarımadası ve Beşparmak Dağları'nın güney eteklerindeki köylerde yağış, Mesarya Ovası'na göre fazla olduğundan buğday üretimi arpa üretiminden daha fazla olarak gerçekleşmektedir.

Kıbrıs'ın dünyaca ünlü tatlı, sulu ve hoş kokulu portakalları ise (Washington, Yafa, Valansia türü portakallar) Güzelyurt bölgesinde yetiştirilmektedir. Beşparmak Dağları'nın kuzeyinde Girne ile Lapta arasında kalan kısım tamamen limon ağaçlarının oluşturduğu bahçelerle kaplanmıştır. Gazimağusa'ya bağlı, ancak Gazimağusa şehrinden genişçe bir bulvarlı yolla ayrılan Maraş yerleşim biriminin çevresindeki narenciye bahçeleri ise Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin diğer bir narenciye üretim merkezi durumundadır.

Narenciye ihracatı Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin en önemli ihraç ürünlerini oluşturmaktadır. Özel makaslarla kesilen portakallar paketlenme fabrikalarında mumlu sularla yıkanarak daha parlak ve taze bir görünüm kazandıktan sonra özel ambalajlarda paketlenerek başta Avrupa ülkeleri olmak üzere Ortadoğu ülkelerine de ihraç edilmektedir.

Beşparmak Dağları (özellikle güney yamaçları) ile Karpaz yarımadasındaki engebeli alanlar zeytin ve keçiboynuzu (harnup) bahçeleri tarafından kaplanmıştır. Zeytin ve keçiboynuzunu işlemek için fabrikalar kurulmuş ve bunlardan elde edilen yağ, küspe gibi maddeler yurt dışına ihraç edilmektedir. Kıbrıs'ın meşhur üzümleri ise başta Karpaz yarımadasındaki Mehmetçik Köyünde olmak üzere, hemen hemen her köyde yetiştirilmektedir. Üzümlerin bir kısmı yaş olarak

ihraç edilirken, bir kısmı da Mehmetçik köyü ve Gazimağusa'da kurulmuş olan şarap fabrikalarında şarap imalinde kullanılmaktadır.

Köylerde oturan ailelerin çoğunun bir su kuyusu ve bunun etrafında bir kaç dönüm sulu arazisi vardır. Birçok aile ihtiyacı olan sebzeyi kendisi yetiştirmektedir. Köylüler su kuyularının etrafındaki bahçelerde bol miktarda patates yetiştirmektedirler. Bu patateslerin bir kısmı Gazimağusa-Lefkoşa yolu üzerinde kurulmuş bulunan bir fabrikada cips yapımında kullanılırken, bir kısmı da Gazimağusa'ya bağlı Aşağı Maraş'ta bulunan patates fabrikasında yıkanıp ambalajlandıktan sonra ihraç edilmektedir. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde tarımın yanında hayvancılıkta oldukça gelişmiştir. En çok beslenen hayvanlar koyun, keçi ve sığırdır. Koyun yetiştiriciliği özellikle tahıl ambarı olarak adlandırdığımız Mesarya Ovası'ndaki köylerde yaygın iken, keçi Beşparmak Dağları'nın eteklerindeki köylerde yetiştirilmektedir. Sığır besiciliği Kıbrıs'ta son zamanlarda yavaş yavaş gelişme göstermiş olup, her köyde ancak beş altı ailenin üç dört tane kültür ırkı sığırları bulunmaktadır.

Kıbrıs'ta iklimin elverişli olması ve modern metotlarla hayvancılık yapılması nedeniyle koyun ve keçilerde et ve süt verimlerinin yüksek olması yanında hayvanların yılda iki defa doğum yapması da dikkat çekicidir (bu hayvanların gebelik süresi 5 aydır). Bir başka ilgi çekici olay ise, her iki koyundan birinin ikiz doğum yapması, keçilerde ise; hemen her keçinin ikiz, hatta bazılarının üçüz yavru doğurmalarıdır. Kıbrıs'ta yetiştirilen başlıca koyun türleri, Ceylanpınar Devlet Üretim Çiftliğinden damızlık olarak verilmiş olan ve halk tarafından "sarıbaş" olarak adlandırılan uzun ve beyaz yapağısı olan, geniş kuyruklu et ve süt verimleri yüksek olan koyunlar ile adada eskiden beri yetiştirilen sakız ırkı olarak adlandırılan kıvrık tüylü ince

uzun kuyruklu türler oluşturmaktadır. Keçi türünü ise Halep ırkı olarak adlandırılan uzun kulaklı (20-30 cm), kızıl renkli keçiler oluşturmaktadır. Kıbrıs'ta en fazla koyun Mesarya Ovası'ndaki Dörtyol, Korkuteli ve Güvercinlik köylerinde yetiştirilmekte olup, bu köylerin her birinin 10000 den fazla koyunu bulunmaktadır.

Kuzey Kıbrıs'ta ihtiyaç fazlası sütün bir kısmı pastörize süt olarak ihraç edilirken, bir kısmı da Gazimağusa'daki fabrikada işlenerek "hellim" yapılmak (bir peynir türü) suretiyle ihraç edilmektedir. Kuzey Kıbrıs'tan Ortadoğu ülkelerine gemilerle ve büyük kargo uçaklar ile canlı kuzu ihracatı da yapılmaktadır.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde kümes hayvancılığı oldukça yaygındır. Kümes hayvancılığında tavuk yetiştiriciliği başta gelmektedir. Tarım ve hayvancılık dairesi tarafından yetiştiricilere et tavuğu veya yumurta tavuğu olacak civcivler verilmektedir. Et tavukları olacak civcivler 3-4 ay içinde 4-5 kg. et verecek duruma gelmektedir.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde arıcılık ve balıkçılık merakı olan bazı aileler tarafından ek bir uğraşı olarak yapılmaktadır. Kıbrıs'ta bal üretimi kovanlardan elde edilene ek olarak, dağlarda yaşayan bal arılarının mağaralar, ağaç kovukları, gibi yerlerde yapmış oldukları peteklerin kesimi ile de elde edilmektedir.

Sanayi tesisleri, daha çok tarımsal ve hayvansal ürünleri işlemeye yöneliktir. Fabrikaların büyük bir kısmı Gazimağusa'da, bu şehrin de batısındaki Lefkoşa yolu çıkışında bulunmaktadır. Bunun yanında Lefkoşa, Girne, Güzelyurt'ta ve bazı köylerde çeşitli fabrikalar bulunmaktadır. Son zamanlarda hazır giyim fabrikaları da büyük gelişme göstermiştir. Bu fabrikalarda işlenen kumaşlar Türkiye ve Avrupa ülkelerinden ithal edilmekte, elde edilen konfeksiyon ürünleri

ise başta İngiltere olmak üzere çeşitli Avrupa ülkelerine ihraç edilmektedir.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin en önemli gelir kaynaklarından birini de Turizm oluşturmaktadır. Kıbrıs Alagöz'ün de belirttiği gibi¹⁵, "güzellik memleketi ve dünyada yaşama zevkinin sembolü olan bir adadır".

Temiz denizi ve havası, bol güneşi, güzel plajları gibi doğal güzelliklerinin yanında, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin başarılı yatırımları ve gerekli tedbirleri alması sayesinde turistler için önemli bir cazibe merkezi haline gelmiştir. Ayrıca, Romalılar, Lüzinyalılar, Venedikliler ve Osmanlılar'dan kalma birçok kale, cami, kilise gibi tarihi eserler bakımından da zengindir. Bütün bunlara ilâveten turistlerin aramış oldukları huzur ve güven ortamı Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde mevcuttur. Gerçekten de, birkaç basit olay ve trafik suçu haricinde hiçbir olay meydana gelmemektedir.

Turistik tesislerin büyük bir kısmı Gazimağusa ve Girne'de bulunmaktadır. Gazimağusa'daki turistik tesisler, Gazimağusa şehri ile Gazimağusa körfezi gerisindeki 30 km.lik sahil boyunca yayılış gösterirken, Girne'deki turistik tesisler Girne şehri ile batısındaki Güzelyalı köyü arasında bulunmaktadır.

1975 yılı itibarı ile Kuzey Kıbrıs'ta 83 adet turistik belgeli otel mevcuttu ve bunların yatak kapasitesi 8617'idi¹⁶. Ancak yeni açılan oteller ve çok sayıda kurulan tatil köyleri ile yatak kapasitesi iki katına yaklaşmıştır. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ne gelen turistler daha

¹⁵Alagöz, C.A.: "Coğrafya Gözüyle Kıbrıs." Türk Coğrafya Dergisi Yıl XIV-XV, Sayı: 18-19 dan ayrı baskı. İstanbul, 1959, s.7.

¹⁶Köksal, A.: Güney Anadolu Bölgesi ile Kıbrıs'ın Turizm Coğrafyası. Ankara Üniv. DTCF Yay. No: 264, Ankara, 1976, s. 62.

çok hava yoluyla gelmekte, bunun yanında Taşucu ve Anamur'dan deniz otobüsleriyle (deniz otobüsüyle Girne-Taşucu 2 saat) ya da Mersin'den ferry boatla Gazimağusa'ya gelmektedirler.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin turizm gelirlerinin önemli bir kısmını da burada kurulmuş olan üniversiteler oluşturmaktadır. Halen dört adet olan özel üniversitelerde öğrenim gören öğrencilerin büyük bir kısmı Türkiye, Suriye, Lübnan, Mısır, Sudan, Libya, Suudi Arabistan gibi ülkelerden gelen öğrencilerden ibarettir.

Karayolu ulaşımı Türkiye'nin de yardımı ile büyük gelişme göstermiş ve Kuzey Kıbrıs'ta köy yolları dahi asfalttır. Hatta Zafer burnundaki manastıra ve Beşparmak Dağları'nın zirvesindeki Kantara ve St. Hilarion kalelerine dahi asfalt yollarla ulaşılmaktadır. Her iki kişiye bir aracın düştüğü Kıbrıs'ta trafiğin akışı sol şeritten sağlanmaktadır.

Girne'den Taşucu ve Anamur'a deniz otobüsleriyle ulaşılırken, Gazimağusa'dan büyük araçlar (tır, otobüs, otomobil v.s.) ve çok sayıda yolcu (yaklaşık 1500 kişi) taşıyan ferry boatlarla Mersin'e ulaşılmaktadır. Havayolu ulaşımı ise, Lefkoşa yakınlarındaki Ercan hava alanı ve Gazimağusa'ya bağlı Geçitkale havaalanından yapılmaktadır. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nden Adana, Antalya, Ankara, İstanbul, İzmir'e ve Avrupa ülkelerinin başta Londra olmak üzere değişik kentlerine hergün tarifeli uçak seferleri yapılmaktadır. Türkiye ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti vatandaşlarından karşılıklı gidiş gelişlerde istenen pasaport kaldırılmış olup, kimlik kartlarıyla giriş yapılabilmektedir. Siyasî alanda alınan bu kararlar, ekonomik alanda da bir an önce alınmalı, karşılıklı olarak iki ülke ekonomik bakımdan bütünleşmeli ve gümrükler karşılıklı olarak kaldırılmalıdır.

Kıbrıs adası maden yatakları bakımından Karlı Dağ'ın kuzey yamaçında bulunan zengin bakır ve krom yataklarına sahiptir. Ancak 1974 barış hareketından sonra bakır yatakları adanın Rum kesiminde, bakır izabe tesisleri ise Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Gemikonağı kasabasında kalmıştır. 1994 yılında bu fabrikayı gezdiğimizde uzun süre çalıştırılmadığından hurda yığını haline geldiğini gördük.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ticarî ilişkilerini başta Türkiye olmak üzere, dünyanın yetmiş iki ülkesi ile sürdürmektedir. Bu durumu Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin iktisadî alanda kazandığı başarının yakın gelecekte siyasî alanda da kazanacağını ve bağımsız bir devlet olarak bütün dünya tarafından tanınacağını habercisi olarak görmekteyiz. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti daha çok tarımsal ve hayvansal ürünler ihraç ederken, dışarıdan çeşitli makineler, ulaşım araçları ve parçaları, petrol ürünleri, elektrikli aletler, ithal etmektedir. Hükümet tarımı geliştirmek için, tarım alet ve makinalarının ülkeye girişinde gümrüğü kaldırdığından Avrupa ülkelerinin modern tarım alet ve makinalarını çiftçiler ucuz fiyattan temin etme imkânı bulmuşlardır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

1974 barış harekâtıyla adanın kuzey kısmında 13 Şubat 1975'te Kıbrıs Türk Federe Devleti kurulmuş, Rumların uzlaşmaz tutumu karşısında Rumlarla bir çatı altında yaşayamayacaklarını anlayan Kıbrıs Türkleri büyük devlet adamı Cumhurbaşkanı Denktaş'ın önderliğinde 15 Kasım 1983'te bağımsızlıklarını ilân etmişlerdir ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni başarıyla yaşatmaktadırlar. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde sınır güvenliğini Kıbrıs Türklerinden oluşan Kıbrıs Türk güvenlik kuvvetleri ve Türkiye askerlerinden oluşan Türk Barış

Kuvvetleri sağlamaktadır. İçgüvenlik, asayiş ve huzuru ise, Kıbrıs Türk Güvenlik Kuvvetlerine bağlı emniyet müdürlüğü sağlamaktadır.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde cumhurbaşkanı beş yılda bir halk tarafından seçilmektedir. Kıbrıs Türk Cumhuriyet meclisi de dört yılda bir seçilen 50 milletvekilinden oluşmaktadır.

Demokratik haklar bakımından Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti vatandaşı dünyanın en geniş demokratik haklarına sahiptir. Gerçekten de vatandaşlar meclisteki görüşmelere katılarak söz hakkı alabilmektedirler. Yine her vatandaş doğrudan cumhurbaşkanının huzuruna çıkarak rahatlıkla sorunlarını anlatabilmektedir. Bu demokratik ortamın sağlanmasında cumhurbaşkanı Rauf Denktaş'ın'da büyük katkısı olmuştur. Çünkü Denktaş, yanına koruma almadan, koluna sepetini takarak çarşıda pazarda alış veriş yapmakta, sade bir vatandaş gibi hareket etmektedir.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin en önemli sorununu bağımsız bir devlet olarak tanınmaması oluşturmaktadır. Çünkü bu durum dış ülkelerle ilişkilerinde bir takım güçlüklerle karşılaşmasına neden olmaktadır.

Rum yönetiminin Türk kesimine akan dere ve çayların sularını kesmesi sonucu Kuzey Kıbrıs'ta içme ve sulama suyu sıkıntısı çekilmektedir.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde uzunluk ölçü birimi; olarak inç (2.9 cm), feet (30 cm), arşın (60 cm), mil (karamili 1609 m.), ağırlık ölçü birimi olarak önge (313 gr) ve okka (1250 gr.) kullanılmaktadır. Bu ölçü birimleri halk tarafından fazla benimsenmemekte, uzunluk ölçü birimlerinde metrik sisteme, ağırlık ölçü birimlerinde ise kg. sistemine geçilmelidir. 1974'e kadar alış verişte Kıbrıs Lirası kullanılmaktaydı. Bu paranın bir yüzü Türkçe

diğer yüzü Rumca yazılıydı. 1974'ten sonra Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti alış verişte Türk Lirası kullanımına geçmiştir.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde trafiğin akışı sol şeritten sağlanmaktadır. Bu durum bir takım sorunlara sebep olmaktadır. Kuzey Kıbrıs'a araçları ile gelenlerin çoğunluğunu Türkiye'den gelenler oluşturmaktadır. Bunlar Türkiye'de sağ şeritten araç kullanmaya alışmış olduklarından Kıbrıs'taki sol şeritten olan trafiğe uyum sağlayamadıklarından sık sık kaza yapmaktadırlar. Kıbrıs'ta meydana gelen trafik kazalarının yarısından fazlası bu sebepten meydana gelmektedir. Trafiğin akışının soldan olması direksiyonu solda olan Türk arabaları yerine direksiyonu sağda olan İngiliz arabalarının tercih edilmesine neden olmaktadır. Direksiyonu solda olan araçların sayıları da oldukça fazladır. Bu araçlar trafiğin akışında güçlük çekmektedirler. Bu gibi sorunlara son verilmesi için Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti vatandaşlarının beklentilerinden biri olan trafiğin akış yönünün sol şeritten sağ şeride alınması bir an önce gerçekleştirilmelidir.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde yaşayan vatandaşların bir başka sorunu da ev ve arazilerinin tapularının verilmemesidir. Zaman zaman vaat edilmesine rağmen tapuların hala verilmemiş olması halkı karamsarlığa itmekte ve kendilerini güvencede hissetmemesine sebep olmaktadır. Tapuların bir an önce verilmesi Kıbrıs Türk halkını toprağına daha bağlı hale getirecektir.

Yerleşmeye kısmen açılmış olan Maraş'ın tamamı yerleşmeye açılmalı, buradaki turistik tesisler ve iş yerleri faaliyete geçirilmelidir. Aksi takdirde Rum tarafının Türkler Maraş'ı bize verecekleri için yerleşmeye açmamaktadırlar görüşüne taviz verilmiş olacaktır.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde sınırın güvenliğini Kıbrıs Türklerinden oluşan Kıbrıs Türk Güvenlik Kuvvetleri askerleri ve

Türkiye askerlerinden oluşan Türk barış kuvvetleri tarafından sğlanmaktadır. 1974 yılından beri sınırda önemli bir olay meydana gelmemiştir. Ancak Lefkoşa şehrinde sınır bir asfalt yol ile ayrılmıştır. Yolu Lefkoşa'da görev yapan Birleşmiş Milletler'e bağlı askerler (Kanadalılar) kullanmaktadır. Yol kenarında bulunan Türk ve Rum askerlerinin barikatları birbirine 6-7 metre gibi oldukça yakın mesafede bulunmaktadır. Rum askerleri bazan karşısında görev yapan Türk askerine ateş açmakta, sınırda sunf olarak gerginlik yaratmaktadır. Bu nedenle Lefkoşa şehir içinde bir birine çok yakın olan barikatların arasındaki mesafe bir an önce artırılmalıdır.

Rum tarafının sınır delme eylemi olarak adlandırdığı genç çocuklar ile kadınları sınıra bırakması sonucu sınırı koruyan Türk Güvenlik Kuvvetlerine taş atmaktadırlar. Türk askerinin soğuk kanlılığı sayesinde olaylar büyümektedir. Ancak bu tehlikeli davranışlar birgün sıcak çatışmaya dönüşebilir. Bu konuda Rumlara gerekli uyarı yapılmalıdır.

1994 yılının başlarından beri, günde 10-15 saate varan elektrik kesintileri Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin en önemli sorunlarından biri haline gelmiştir. Adanın tamamına elektrik Rum tarafında kurulmuş bulunan bir termik santralden verilmektedir.

Termik santral adanın tamamının elektrik ihtiyacını karşılamak amacıyla Birleşmiş Milletlerin sağlamış olduğu yardımlarla kurulmuş ve halen Birleşmiş Milletlerden gelen yardımlarla çalıştırılmaktadır. Böylece santralin çalışması için, ne Türk tarafı ne de Rum tarafı herhangi bir masraf yapmamaktadırlar. Bu insanlık dışı davranışlarından dolayı Rumlara Birleşmiş Milletlere şikâyet edilmelidir. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti gerekli olan elektrik ihtiyacını sağlamak amacıyla

Girne'nin hemen doğusunda bir termik santralin inşası devam etmekte olup, 3-4 ay içerisinde faaliyete geçmesi beklenmektedir.

Kıbrıs adası ilk çağlarda Lüzinyalılar devrinden beri ilişkilerini Anadolu ana karası ile sürdürmüştür¹⁷. Yine güneybatı Anadolu kıyılarından 2.5 km. uzaklıkta bulunan Meis adası Yunanistan'a bağlı olmasına rağmen içme suyu da dahil olmak üzere birçok ihtiyacını Antalya'ya bağlı Kaş ilçesinden sağlamaktadır. Buradan da açıkça görülüyor ki, coğrafya birçok ekonomik, sosyal ve hukukî olayların temelinde yatmaktadır¹⁸. Bu nedenle tarihin her döneminde Anadolu ile ilişki kurmuş, Anadolu kültürünü taşıyan ve hâlâ adanın kuzeyinde bağımsız bir devlet kurmuş ve nüfusunun tamamı Türkler'den oluşan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin geleceği Türkiye'den ayrı düşünülemez.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti cumhurbaşkanı Denктаşın'da belirttiği gibi¹⁹. Kıbrıs geçmişte olduğu gibi bugün de coğrafî açıdan Anadolu'nun koltuğu altında ve coğrafî etki alanında bulunmaktadır. Coğrafya değişmez! diyerek adanın Anadolu ana karasından ayrı düşünülmemeyceğini belirtmiştir.

¹⁷Konukçu, E.: "Louis de Mas-Latrie'nin Kıbrıs Notları (1878)" KKTC. Doğu Akdeniz Üniv. ve T.C. Van Yüzcüncü Yıl Üniv. Rektörlükleri Yay. No: 8, Ankara, 1993, s. 86.

¹⁸Alagöz, C.A.: "Milletlerarası I. Kıbrıs Tetkikleri Kongresi", Ankara, 1971. s. 19-20.

¹⁹Denктаş, R.: "Kıbrıs'ın Dünü-Bugünü Uluslararası Sempozyumu". (Açılış konuşması metni) Ankara, 1993, s. 3-6.

BİBLİYOGRAFYA

- ALAGÖZ, C.A.: "Coğrafya Gözüyle Kıbrıs." Ankara Üniv. Türk Coğrafya Dergisi, Yıl XIV-XV, sayı: 18-19'dan ayrı baskı. İstanbul, 1959.
- ALAGÖZ, C.A.: "Milletlerarası Birinci Kıbrıs Tetkikleri Kongresi" (Türk Heyeti Tebliğleri). Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları: 36, Seri: I, sayı: A2, Ayrı basım. Ankara, 1971.
- DARKOT, B.: İslâm Ansiklopedisi Kıbrıs Maddesi.
- DENKTAŞ, R.: Kıbrıs'ın Dünü-Bugünü. Uluslararası Sempozyumu. K.K.T.C. Doğu Akdeniz Üniv. ve T.C. Van Yüzüncü Yıl Üniv. Rektörlükleri Yay. No: 8. Ankara, 1993.
- DOĞANAY, H.: Türkiye Beşeri Coğrafyası. Ankara, 1994.
- GÜRSOY, C.R.: "Kıbrıs Müşahedeleri", Ankara Üniv. Dil ve Tarih Coğrafya Fak. Dergisi. Cilt: XX, Sayı: 3-4, Ankara, 1962.
- KONUĞÇU, E.: "Louis de Mas - Latric'nin Kıbrıs Notları (1878)". K.K.T.C. Doğu Akdeniz Üniv. ve T.C. Van Yüzüncü Yıl Üniv. Rektörlükleri Yay. No: 8. Ankara, 1993.
- KÖKSAL, A.: Güney Anadolu Bölgesi ile Kıbrıs'ın Turizm Coğrafyası. Ankara Üniv. Dil ve Tarih Coğrafya Fak. Yay. No: 264, Ankara, 1976.
- ÖZÇAĞLAR, A.: "Kazova'nın İklim Özellikleri." Ankara Üniv. Dil ve Tarih Coğrafya Fak. Dergisi. Yay. No: 365, Cilt: XXXV, Sayı: 1. Ankara, 1991.
- SERTER, V.Z.: Kıbrıs Tarihi. Lefkoşa, 1976.
- SERTER, V.Z.: Kıbrıs Türk Mücadele Tarihi. Lefkoşa, 1979.
- TARKAN, T.: KIBRIS (Genel Çizgileriyle). Atatürk Üniv. Yay. No: 417 Edebiyat Fak. Yay. No: 77, Ders Kitapları Serisi. No: 4. Ankara, 1975.
- TUNÇDİLEK, N.: "Kıbrıs Adası'nın Türk Federe Devleti Bölümünde Fizikî Ortam ve Potansiyeli." İstanbul Üniv. Coğ. Ens. Dergisi. Sayı: 23. İstanbul, 1980.

